

In to ne izključuje poezije. Čitajte sledeče vrstice o neki angleški pesmi, „Ko že nisem več mislil na njihovo pesem, je nenadoma postala močnejša od življenja, čeprav je usmerila usodo naravnost proti nesreči...“ (446).

To je poezija nesreče, bede, mračnih ulic, neke vrste trdovratna bolezen, priklenjena na veliki rani razuzdanosti in greha.

Tudi usmiljenja ne izključuje. V „Potovanju“ ne najdeš razprav, kot jih čitaš v Dostojevskem ali Tolstoju.

Toda v Afriki, kjer bi Bardamu skoraj poginil, najde nekega narednika, in celo narednika kolonialne vojske, Alcida, ki si pritrjuje in daje na stran svojo plačo, da lahko v Franciji vzgaja nečakinjo, ki je ni nikdar videl.

„Pričel sem si ga ogledovati poblize. Alcida, ki si je zmeraj bolj očital, da ni dovolj velikodušen, Alcida z njegovimi kozmetičnimi brki, obrvi ekscentrika in izsušeno kožo. Sramežljivi Alcidi! Kako je moral hraniti s svojo tesno plačo... skromnimi nagradami in skrivno trgovinico... cele mesece in leta v tem peklen-skem Topoju!... Nisem vedel, kaj naj mu odgovorim, nisem se posehmo spoznal, a v srcu me je tako prekašal, da sem ves zardel... V primeru z Alcidom sem bil samo nespreten neotesanec, grob in kako prazen!...“

Celo v Ameriki Armade spasa je Bardamu našel pravo usmiljenje. Poleg Lole, Američanke iz magazinov, njegove bivše prijateljice, „svoje neotesane prijateljice“, (nezaslišano, kako se vam morejo ljudje, ki ste jih prosili za uslugo, zagnusiti), žene, ob kateri čutiš „gnus nad lastno revščino“, stoji Molly, nežna cipa iz Detroita, ki mu da denar, da si kupi novo obleko, ki ima tako lepa bedra in razume revščino. „Zares neskončno srce, polno vzvišenosti, ki se lahko izpremeni v denar...“

Mislím, da je treba tako čitati Celinov roman. Pod umazanijo in bedo nekaj skriva. Izgovoril sem besedo lirizem. Najslabše je to, da nam ga odrekajo in da ga mi iščemo. In morda je lirizem v našem svetu, kjer se počasi kuha smrt v masah, podoben Bardamu-jevemu iskanju. Družba, ki je rodila fašizem, kapitalizem, moritve v seriji, trgovski imperializem, in ki hoče v tem vztrajati, je več, kot more človek prenesti.

Kajti toliko nam lažejo, toliko pasti nam nastavljajo! Vera, ljubezen, znanost sama (s svojim podrobnim delom, mikroskopičnim raziskovanjem, pred katerim se tolčejo po trebuhu in mrmrajo besede-tabu: determinizem in gotovost), same posode laži in trpljenja! In če se smeješ, slabo maščevanje! — Koli-ko nevarnosti. Kako se moraš skrivati, če se nočeš dati vjeti v pasti in se delati, kot da veruješ, veruješ, veruješ. —

Kam gredo nosila, na katerih odnesejo na koncu knjige Robinsona? V kakšno noč; isto, ki je tlačila Afriko, isto, ki je ležala nad mestom, kjer je bil med vojno na poizvedovalnem pohodu, isto, v katero se potopi Bardamu, ko zapusti svoje premostje in bolnike, ki crkavajo.

„Noč je bila doma“.

—x.

Iz Krležine knjige: Sodobna Evropa¹

Celo sam čutim, da mi tedaj ko krog mene bobnajo, kipi kri v žilah in peša možganska moč; človek je pač predolgo grizel po pragozdovih jaguarske goltance, da bi mogel pozabiti vse ono temno in zverinsko v sebi, kar ga je v poslednji konsekvenci pravzaprav naredilo človeka. Boben je, nedvomno, opičji izum in

¹ Miroslav Krleža: Evropa danas.

ž njim se je zgodilo to, kar se je z vsemi temi bednimi opičjimi izumi: vzpel se je človeku na glavo in ji zavladal. Človek je tako izmislil boga in sedaj kleči že stoletja pred njim. Izmislil je stroje in danes vladajo nad njim. (S. 27.)

* * *

Od vseh sodobnih evropskih pojavov je najbolj žalosten njen razum. (S. 13.)

* * *

Kdor izpostavlja evropske tisočletne svetinje zasmehovanju, preobračajoč raztrgane zakone teh svetinj kot stare rokave, kdor nelogične laži postavlja na glavo kot stavke brez smisla, ta nima respekta pred sijajem nravne autoritete in ga je treba poteptati, ker je sin pekla in kaosa, kateri ogroža sodobno dovršeno evropsko harmonijo! (S. 31.)

* * *

Živimo pod prokletim in težkim bremenom starinskih shem, oguljenih predstav, ponarejenih slik o resničnosti in težko se je prebiti skozi te mračne prostore do neposredne in jasne resnice: da bi človek moral biti človeku pravzaprav človek in ne delodajalec in da je človeško izravnanje tega sramotnega razmerja prvi predpogoj vsakega nadaljnjega človeškega razvoja in napredka. (S. 52.)

* * *

Mi smo tako globoko zabredli v samoprevare, mi smo tako napačno dresirani, da nam povzročajo izpremenljive in odvratne laži naših shem — bitje senc, krvne nalive v možgane, trepetanje srca, znojenje dlani in ni človeka, ki se ne bi v življenju klanjal lažnjivim spomenikom in plakal nad domoljubnimi kiticami ob spremljavi pločevinaste glasbe in bobnov. (S. 55.)

* * *

Danes v času kolorizma in zapadnoevropske dekadentne lirike nima beseda več organske vezi z vtisi, pobudami in zaznavami, ki so jo spočeli, ona ni več refleks, pogojen po živih in stvarnih razlogih dogajanja, ona je — kot taka — brez razloga, njena življenjestvarjalna popkovina se je odtrgala od zunanjih vplivov, ona je le še bled odliv vtisa v školjki našega ušesa, nihaj v praznem kalupu, zaprta z zrakom napolnjena žoga, mrtva fraza, šola, imitacija, spretnost. (S. 129.)

* * *

Besede so torej nadomestila in simboli zaznav in vtisov, one ne obstojajo „same za se“ in koderkoli so začele samostojno pot po logiki lastne ritmične teže, tam je nastajalo za človeka usodno odvajanje od stvarnosti in začela se je ka-balistika, artizem, teologija, dekadenca. (S. 131.)

* * *

Materijalizem. — Človek, ki samodopadljivo trdi, da je materijalizem sito prašè, katerega edini ideal je, da se valja po blatu ali da kruli, ta je po svojem meščanskem poklicu čarovnik ali nevednež. Čarovniki so pri vseh nizkih civilizacijah oni lokavi poedinci, ki sleparijo preproste ljudi: da so osebno v zvezi z gozdnimi demoni in bogovi, a čarovniško zvonjenje in njihovo bobnanje in prižiganje ognjev ter služba nevidnim silam je (navadno) poklic, ki prinaša dobiček. Razbijanje praznoverja pa je za čarovnike, vrače, mage in hiromante vprašanje kruha, torej globlji smisel borbe za njihove privilegije: kruhoborstvo ni v tem slučaju materijalen proces, razložljiv samo z nizko stopnjo take zaostale civilizacije. (Tolmač imen.)

Prevedel V. R.